

Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*

Studying High School Students' Assertiveness Levels in Terms of Certain Variables

Hülya ARSLANTAŞ**, Filiz ADANA**, Muazzez ŞAHBAZ***

İletişim/Correspondence: Hülya ARSLANTAŞ Adres/Adress: Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD., Gençlik C. No:7 09100 Aydın Tel: +90256 213 88 66/124 E-mail: hulyaars@yahoo.com

ÖZ

Amaç: Bu araştırma lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapıldı. **Yöntem:** Tanımlayıcı araştırmanın örneklemini İstanbul Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı Ortaöğretimde öğrenim gören 949 öğrenci oluşturdu. Verilerin toplanmasında araştırmacılarca geliştirilen 13 soruluk anket formu ve Rathus Atılganlık Ölçeği kullanıldı.

Bulgular: Öğrencilerin demografik özellikleri ile Rathus Atılganlık Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırılmış kız öğrencilerin, İstanbul'da doğanların, geliri fazla olanların, evde alınan kararlara katılanların, kendini atılgan ve saldırgan olarak tanımlayanların Rathus Atılganlık Ölçeği Puanları yüksek bulunmuştur. Sağlık sorunu varlığının, başarı durumunun, sınıfta kalma durumunun, aile tipinin, ebeveynlerin hayatta olma durumunun, kardeş sayısının, kaçınıcı çocuk olduğunun Rathus Atılganlık Ölçeği puan ortalamasını etkilemediği saptandı.

Sonuç: Öğrencilerin atılganlık puanını kız olmanın, gelirin fazla olmasının ve ailede alınan kararlara katılmalarının arttırdığı bulundu.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencisi, atılganlık.

ABSTRACT

Aim: This study has been carried out to determine the assertiveness levels of high school students in relation to certain variables

Method: The sample of descriptive study included 949 students studying in secondary schools subordinate to Istanbul National Education Directorate. A questionnaire prepared by the researchers and Rathus Assertiveness Inventory were used for data collection.

Results: Demographic characteristics and Rathus Assertiveness Inventory scores of the students were compared. Rathus Assertiveness Inventory scores of the females, being born in Istanbul, having high incomes, participating in decisions at home and describing themselves as assertive and aggressive were found to be high. In contrast, having health problems, success situation, failing in exams, family type, situation of parents being alive, numbers of siblings and birth order of attendants in their families had no effect on Rathus Assertiveness Inventory scores

Conclusion: Being female, having high income and participating in decisions in the family increased students' Rathus Assertiveness Inventory scores

Key Words: High school student, assertiveness.

*12. Ulusal Hemşirelik Kongresi'nde (Uluslar Arası Katılımlı) poster bildiri olarak sunulmuştur (20-24 Ekim 2009, Sivas), **Yard. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu, ***Öğr. Gör. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Sağlık Yüksekokulu

Yazının gönderilme tarihi: 17.12.2012

Yazının basım için kabul tarihi: 22.03.2013

GİRİŞ

İletişim, bireyin birtakım semboller kullanarak karşılıklı etkileşim süreci olarak tanımlanabilir. İnsanlar için varlığı ve önemi çok eskilere dayanmasına rağmen iletişimin özel ilgi alanı haline gelmesi içinde yaşadığımız yüzyılın yeniliğidir. Ülkemizde son yıllarda çeşitli gruplar üzerinde yapılan çalışmalarda aile, okul ve iş yaşamındaki iletişim sorunlarının fazla olduğu gösterilmiştir (Adana 2006; Bozkurt 2010; Yeşilyaprak ve Kısaç 1999).

İnsanların ilişkilerinde genel olarak; boyun eğici (çekingen), saldırgan (agresif), insanları yönlendirici (manipulatif) ve atılgan olmak üzere dört farklı temel davranış biçimlerinden birini seçerek tepkide bulunduğu belirtilmektedir (Özcan 1996). Bunların arasında insanlar arası etkileşimde kopukluk yaratan iki tür davranış vardır. Bunlar “Saldırganlık ve çekingenlik” davranışlarıdır. Saldırgan olan bireyler isteklerine ulaşmak için, çoğu zaman başkalarını kırma, küçük görme eğilimi gösterirler. Çekingen olan bireyler ise amaçlarına ulaşmakta ve gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekerler. Bu nedenle çekingen olan insanlar ya eksiklik kaygısıyla ya da öfkeyle doludurlar (Alberti ve Emmons 2002). Mutlu olmanın temelini oluşturan yaşam becerilerinden en önemlileri atılganlık ve kişilerarası problem çözme becerisi olarak belirtilebilir. Atılgan ve etkili problem çözebilen kişiler; haklarını koruyabilmekte, empatik olarak duygularını ve düşüncelerini dile getirebilmektedirler (Alberti ve Emmons 1998). Atılganlık, kişilerarası iletişim ve etkileşim kurmadaki en sağlıklı davranış biçimi olarak belirtilmektedir (İnceoğlu ve Aytar 1987). Atılganlık; bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir. Atılgan bir kişi etkin bir biçimde dinler, tartışır ve başkalarında işbirliği içinde olma isteği uyandırır (Cüceloğlu 1991; Köroğlu 2002). Atılganlık genel olarak; uygun bir çerçeve içinde açık, dolaysız ve dürüst bir iletişim kurma biçimidir. Kişinin toplumsal konumunu güçlendirme ve başkaları üzerinde daha etkileyici olmasını sağlama gibi konularda üst-

lendiği rol nedeniyle atılgan davranmak; kişinin kendine duyduğu güven duygusunu artıran, çevresindeki kişiler üzerinde saygı uyandırmasına yardımcı olan, dürüst ilişkiler kurma şansını arttıran, kişiye gündelik olayların denetiminin kendi elinde olduğu duygusunu veren, kişilerarası iletişim akışının dengelenmesinde önem taşıyan sosyal iletişim becerilerinden biridir (Ker-Dinçer 2005).

Atılganlık evrensel bir özellik olmayıp kişiye ve duruma göre değişmektedir. Bireysel farklılıklar ve kültürel özellikler atılgan davranmakta önemli olmaktadır. Kendini ifade etmek insanın temel gereksinimi olmasına karşın, atılgan davranışın batı kültürünün özelliği olduğu belirtilmektedir. Türk toplumunun yapısına bakıldığında tepki vermeme, söz dinleme, uysallık, saygı gösterme ve sessizlik ödüllendirilirken; merak, konuşma ve kişisel girişimin cezalandırıldığı gözlenmektedir. Ancak gelişen teknoloji nedeniyle kültürlerarası etkileşimin artması, atılgan davranmanın yararlarının değerlendirilmesi ve öğrenilebilir bir davranış olması nedeniyle bu davranışı öğrenme isteği artmaktadır (Buzlu 1999; Eskin 2003; Üstün 1995; Üstün, Akgün ve Parlak 2005; Voltan 1980). Küçük ve geleneksel toplumlarda, toplumsal kontrolün fazla olması itaat ve boyun eğmeyi teşvik eder (Deniz 1997). Özellikle erkek egemen toplumlarda kadınların boyun eğici olması ve çevresindekilere kendini adamasının beklenmesi atılganlıklarını engelleyebilir (Eskin 2003; Üstün 1995). Yoshioka (2000) 115 düşük gelirli Kafkas, Afrikalı Amerikalı ve İspanyollar üzerinde yapmış olduğu çalışmada atılganlığın ifade edilmesinde kültürel kavramsal farklılıklar olduğunu bildirmiştir. Atılganlık Batı Avrupa ve Kuzey Amerika kültüründe daha yüksek kavramsal bir değer olup bireysel değerler ön planda iken Asya kültüründe atılganlık az değerli olup toplulukçuluk görüşü ön plandadır. Bu yüzden yapılan araştırmalarda etnik gruplarda veya kültürlerde kültürel kodlar veya değerlerde farklılıklar beklenmektedir. Niikura (1999) Japon, Malezyalı, Filipinli ve Amerikalı memur ve Asyalı çalışanları Amerikalı benzerleri arasında daha az atılgan bulmuştur. Florian ve Zernitsky-Shurka (1987) İsraili Arap

ve İsraili Yahudi 97 öğrenciyi karşılaştırmış; İsraili Arapların daha az atılgan olduğunu bulmuştur. Furnham (1979) 108 Güney Afrika'daki Avrupalı, Hintli ve Afrikalı hemşireler üzerinde yaptığı bir çalışmada Avrupalıların en fazla ve Hintlilerin de en az atılgan olan grup olduğunu bildirmiştir.

Ergen kimlik oluşumu içinde hayata uyum sağlamaya çalışmaktadır. Kimliğini keşfetmekte olan gencin çevresindeki desteğin yetersiz olması veya çevresinde hatalı davranışların olması durumunda kimlik oluşumuyla ilgili karmaşanın çözülmesi zorlaşmaktadır. Gençlerin ergenlik dönemini sağlıklı şekilde atlatabilmeleri için onlara iyi iletişim becerileri aracılığıyla iletişim ve yaşam becerileri kazandırılmalıdır (Calsbeek, Rijken, Bekkers, Dekker ve Van Berge-Henegouwen 2006).

Ergenlerin kimlik gelişimi boyunca atılgan davranışlarının arttırılması onların daha sağlıklı bireyler ve ebeveynler olmalarına yardımcı olacaktır. Bu sayede ergenlik dönemi krizini daha rahat atlatabileceklerdir. Ergenlerin atılgan özelliklerinin tanımlanması onlara danışmanlık yapılması sırasında önemli olacaktır. Bu nedenle bu araştırma, lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı olarak planlanan araştırmada lise öğrencilerinin atılganlık düzeyini ve bazı değişkenlerle ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin okul ruh sağlığı çalışmalarına rehberlik edeceği düşünülmektedir. Araştırma İstanbul'un bir lisesinde yapılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Araştırmanın evrenini Mecidiyeköy'de bir lisede öğrenim gören tüm öğrenciler (N=1067) ve örneklemini ulaşılabilen, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler (n=949) oluşturmuştur. Araştırmaya katılacak öğrenciler ve aileleri konu ile ilgili bilgilendirilip izinleri alınmıştır. Veriler

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	527	55.5
	Erkek	422	44.5
Doğum yeri	İstanbul	678	71.4
	İstanbul Dışı	250	26.3
	Belirtilmemiş	21	2.2
Aile tipi	Çekirdek	803	84.6
	Geniş	104	11.0
	Tek Ebeveynli	42	4.4
Anne-Baba	Hayatta	915	96.4
	Anne Ölmüş	8	0.8
	Baba Ölmüş	26	27.7
Kardeş sayısı	Yok	74	7.8
	1 Kardeş	370	39.0
	2 Kardeş	304	32.0
	3 ve Daha Fazla Kardeş	201	21.2
Kaçıncı çocuk	İlk	424	44.7
	Ortanca	206	21.7
	Son	319	33.6
Gelir düzeyi	Gelir giderden az	43	4.5
	Gelir gidere denk	566	59.6
	Gelir giderden fazla	340	35.8
Sağlık sorunu	Yok	857	90.3
	Var	92	9.7
Başarı durumu	Kötü	57	6.0
	Orta	334	35.2
	İyi	558	58.8
Sınıfta kalma	Evet	155	16.3
	Hayır	794	83.7
Evde alınan kararlara katılım	Var	784	82.6
	Yok	165	17.4
Kendini tanımlama	Çekingen	363	38.4
	Atılgan	532	56.1
	Saldırgan	53	5.6

sosyo-demografik özellikler soru formu, ilgili literatür taranarak atılganlıkla ilişkili olduğu düşünülen sorular ve Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) ile araştırmacılar tarafından, sınıf ortamında toplanmıştır.

Araştırma verilerinin analizi bilgisayar ortamında SPSS 11.5 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen verilerde merkezi eğilim ölçütlerinin normal dağılım göstermemesi nedeni ile nonparametrik testler tercih edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerde yüzdelik ve ortalama, standart sapma ve medyan değerleri hesaplanmış, gruplar arası karşılaştırmalarda Mann Whitney-U Testi, Kruskal Wallis Testi ve Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Değerlendirme araçları:

Rathus Atılganlık Envanteri (RAE-Rathus Assertiveness Schedule): Rathus Atılganlık Envanterini (RAE) S.A Rathus (1973) geliştirmiş ve Voltan Acar (1980) Türkçeye uyarlama çalışması yapmıştır. Envanter çekingenlik ve atılganlık davranışlarını ölçen, ergen ve yetişkinlere grup olarak uygulanabilen, 30 maddeden oluşan, bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği kolay bir ölçektir. Soru formunun başında bir açıklama vardır. RAE -3'ten +3'e doğru sıralanmış 6 dereceli olan 30 maddeden oluşan bir ölçektir. Araştırmada bireylerin alacakları toplam puan -90 ile +90 arasında olup; envanterin puanlanmasında +10'a kadar pasif, +70'e kadar atılgan ve +70'in üzeri saldırgan kategorisi-

sindedir. RAE "Bana çok iyi uyuyor", "Bana oldukça uyuyor", "Bana biraz uyuyor", "Bana pek uymuyor", "Bana oldukça uymuyor" ve "Bana hiç uymuyor" biçiminde işaretlenebilmektedir. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Türkçe formun test-tekrar test değişmezlik katsayısı .92, Spearman Brown tekniği ile elde edilen iç tutarlık katsayısı .77 bulunmuştur (Voltan 1980; Öner 1997).

BULGULAR

Öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarının 16.19 ± 18.98 (Medyan=16.00) olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin 363'ü (%38.4) çekingen, 532'si (%56.1) atılgan, 53'ü (%5.6) saldırgan grubunda yer almaktadır.

Öğrencilerin % 55.5'i kız, %71.4'ü İstanbul doğumlu, % 84.6'sı çekirdek aileye sahip, % 96.4'ünün her iki ebeveyni hayatta, % 39.0'ı tek kardeşe sahip olup % 44.7'si ilk çocuktur. Öğrencilerin yaş ortalaması 15.75 ± 1.31 'dur. Olguların % 59.6'sının gelirleri giderlerine denk; % 90.3'ünün herhangi bir sağlık sorunu yok; % 58.8'inin başarı durumu iyidir. Öğrencilerin % 83.7'si hiç sınıfta kalmamıştır; % 82.6'sı evdeki kararlara katılmakta ve % 56.1'i kendini atılgan olarak tanımlamaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Atılganlık Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

		Sayı (n)	AO±SS (Medyan)	Z, χ^2 , p
Cinsiyet*	Kız	527	17.63±18.80 (17.00)	Z=-2.43 p=0.015
	Erkek	422	14.41±18.87 (15.00)	
Doğum Yeri**	İstanbul	678	17.43±18.54 (17.50)	$\chi^2=9.52$ p=0.009
	İstanbul Dışı	250	13.03±19.88 (15.00)	
	Belirtilmemiş	21	14.19±13.19 (15.50)	
Gelir Düzeyi	Gelir giderden az	43	13.00±21.98 (14.50)	$\chi^2=7.22$ p=0.027
	Gelir gidere denk	566	15.08±18.80 (15.00)	
	Gelir giderden fazla	340	18.45±18.44 (18.00)	
Evde Kararlara Katılım*	Var	784	17.98±18.59 (18.00)	Z=-6.07 p=0.000
	Yok	165	7.96±18.15 (9.00)	
Kendini Tanımlama**	Çekingen	363	6.26±17.27 (8.00)	$\chi^2=167.71$ p=0.000
	Atılgan	532	22.55±17.17 (23.00)	
	Saldırgan	53	20.64±17.00 (20.00)	

** Mann Whitney-U Test, *Kruskal Wallis Test

Rathus Atılganlık Envanterine göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha atılgandırlar. İstanbul'da doğan öğrencilerin RAE puanları daha yüksektir. Öğrencilerin geliri giderinden fazla olanların geliri giderine denk ve az olanlara göre RAE puanları yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin aile içinde alınan kararlara katılmaları RAE puanlarını arttırmaktadır (Tablo 2).

Sağlık sorunu varlığının, başarı durumunun, sınıfta kalma durumunun, aile tipinin, ebeveynlerin hayatta olma durumunun, kardeş sayısının, kaçınıcı çocuk olduğunun RAE puan ortalamasını etkilemediği bulunmuştur.

Olguların yaş ve RAE puanları Pearson Korelasyon testi ile karşılaştırılmış ve yaş ile RAE Puanları arasında pozitif yönde ileri derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.180$; $p=0.000$).

TARTIŞMA

Öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarının 16.19 ± 18.98 (Medyan=16.00) olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin 363'ü (%38.4) çekingen, 532'si (%56.1) atılgan, 53'ü (%5.6) saldırgan grupta yer almaktadır. Adana ve ark. (2009) üniversite öğrencilerinde yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin RAE puan ortalaması 21.27 ± 22.18 'dir. Adana ve ark. (2009) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin 34'ünü (%9.9) çekingen, 305'ini (%88.4) atılgan, 6'sını (%1.7) saldırgan grupta bulmuşlardır. Küçük, Buzlu ve Can (2008)'in hemşirelik öğrencilerinde atılganlığı araştırdıkları çalışmalarında öğrencilerin; %26.2'sini çekingen, %68.6'sını girişken, %5.2'sini saldırgan olarak bulmuşlardır. Dinçer ve Öztunç (2009) hemşirelik ve ebelik öğrencilerinde RAE puan ortalamasını 21.50 ± 21.27 ; hemşirelik bölümü öğrencileri için RAE puan ortalamasını 20.16 ± 22.10 , ebelik bölümü öğrencileri için ise 22.91 ± 20.32 olarak belirlemişlerdir. Yılmaz ve Ekinci (2000) hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde yaptığı çalışmada öğrencilerde RAE puanını 20.90 ± 25.00 ; Buzlu ve Bilgin (2001) hemşirelik öğrencilerinde 23.31 ± 19.92 ve ebelik öğrencilerinde 20.55 ± 20.80 bulmuşlardır. Yılmaz (2000) Hemşirelik

Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada atılganlık puan ortalamasını 20.90 ± 25.00 olarak bulmuştur. Kahrıman (2005) Üniversite öğrencilerinde yapmış olduğu çalışmada atılganlık envanteri puan ortalamasını 21.25 ± 20.66 olarak saptamıştır. Dinçer (2008) hemşirelik öğrencilerinin RAE puan ortalamasını 20.16 ± 22.10 ; ebelik öğrencilerinin 22.91 ± 20.32 bulmuştur. Yıldız (2006) sağlık çalışanlarının RAE puan ortalamasını 20.6 ± 24.0 bulmuştur. Karagözoğlu, Kahve, Koç ve Adamışoğlu (2008) üniversite son sınıfta okuyan 290 öğrencide atılganlık seviyelerini araştırdıkları çalışmalarında atılganlık puan ortalamasını 24.53 ± 25.13 bulmuşlardır. Bu araştırmaların bulguları örneklem grupları farklı olmasına rağmen çalışmanın bulguları ile benzerdir.

Rathus Atılganlık Envanterine göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha atılgandırlar (Tablo 2). Eskin (2003) İstanbul'daki ve İsveç'teki lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada erkekler ve kızlar arasında atılgan davranış açısından fark olmadığını bulmuştur. Kimble, Marsh ve Kiska (1984)'da benzer sonucu bulmuşlardır. Kimble ve ark. (1984) öğrencilerin atılganlıklarını belirlemek için kişilerarası davranış ölçeğini kullanmışlar ve kişilerarası davranış ölçeğinin alt ölçeği olan kişisel sınırlılıklarla baş etmek ve kişisel sınırlılıkların ifadesi konusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek puana sahip olduğunu bildirmişlerdir. Ancak erkekler kızlardan daha atılgan görünmektedir. Bu kültürel nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Ergen kızlardan kadının toplumsal cinsiyet rolü nedeniyle ondan beklenen rol doğrultusunda pasif olmaları beklenirken kadının toplum içindeki rolünün değişmesi ile birlikte beklenen rolün karşıtı olarak atılganlık yükseliyor olabilir. Atılganlık kadına atfedilen toplumsal rol kalıbından çok erkeğe atfedilen toplumsal rol kalıbına aittir. Bridges, Sanderman, Breukers, Ranchor ve Arrindell (1991) Amerika'da üniversite öğrencilerinde kişilerarası davranış ölçeğini kullanarak yapmış oldukları çalışmada ölçeğin alt ölçeği olan kişisel sınırlılıklarla baş etmek ve kişisel sınırlılıkların ifadesi konusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek pu-

ana sahip olduklarını bulmuşlardır. Kızlar eksik yönlerini ve kişisel sınırlılıklarını tanımada erkeklerden daha beceriklidirler. Bu da geleneksel kadın toplumsal rol kalıplarıyla uyusmaktadır. Stebbins, Kelly, Toller ve Power (1977) 18–24 yaş arasındaki 81 üniversite öğrencisinde yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha az atılgn olduklarını bulmuşlardır. Adejumo (1981) Nijerya’da 386 eğitim, eczacılık ve hukuk okuyan üniversite öğrencisinde cinsiyetler arasındaki atılgnlık farkını araştırmak amacıyla yaptığı araştırmada eğitim ve eczacılıkta okuyan erkek öğrencilerin kızlardan daha atılgn olduğunu oysa hukukta okuyan öğrenciler arasında kız ve erkek öğrenciler arasında fark olmadığını bulmuştur. Karagözoğlu ve ark. (2008) üniversite son sınıfta okuyan 290 öğrencide atılgnlık seviyelerini araştırdıkları çalışmalarında kızların atılgnlık puanlarının erkeklerden daha fazla olduğunu ve atılgnlık puan ortalamalarının karşılaştırılmasında aralarındaki farkın anlamlı olduğunu bulmuşlardır. Bulgularımızın tersine Twenge (2001) 1931–1993 yılları arasında kadınların değişen toplumsal rolleri ve durumlarının atılgnlığa etkisini araştırdığı bir meta analiz çalışmasında kadınlarla erkekler arasında atılgnlık açısından fark olmadığını bildirmiştir. Koparan, Öztürk, Özkılıç ve Şenışık (2009) Kocaeli’de çok programlı bir lisede 618 öğrenci üzerinde yapmış oldukları çalışmada ve Adana ve ark. (2009) üniversite öğrencilerinde yapmış oldukları çalışmada da cinsiyetin atılgnlık düzeyini etkilemediğini bulmuşlardır.

İstanbul’da doğan öğrencilerin RAE puanları daha yüksektir (Tablo 2). Dinçer ve Öztunç (2009) çalışmalarında hayatının büyük bir bölümünü metropolde geçiren öğrencilerin RAE puan ortalamalarını 24.52 ± 20.34 bulmuşlardır. Kahrıman (2005) yaşamının çoğunu büyük şehirde geçiren öğrencilerin atılgnlık puan ortalamalarını en yüksek 23.45 ± 20.11 ; köyde geçirenlerin ise 15.33 ± 24.43 en düşük bulmuş ancak puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirlemiştir. Dinçer (2008) hayatının büyük bir bölümünü büyük şehirde geçiren öğrencilerin RAE puan ortalamalarını en yüksek

24.52 ± 20.34 olarak bulmuştur. Yılmaz (2000) da çalışmasında bulgumuzu destekler sonuca ulaşmış olmasına karşın, Çam ve Karaaslan (2000) çalışmalarında istatistiksel anlamlılıkta bir sonuç saptamadıklarını belirtmişlerdir. Yörükoğlu (1998) kırsal kesimde gençten beklenen rollerin şehirde yaşayanlardan beklenen rollerden daha pasif ve bağımlı nitelikte olduğunu ve gencin kırsal kesimde toplumun beklentileri doğrultusunda daha çekingen bir tutum sergileyebileceğini belirtmiştir. Ayrıca büyük şehirde yaşıyor olmak kişilerarası ilişkilerde kişilerin kendilerini daha iyi ifade etmelerine neden oluyor olabilir.

Öğrencilerden geliri giderinden fazla olanların geliri giderine denk ve az olanlara göre RAE puanları yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Dinçer ve Öztunç (2009) ortalama aylık gelirinin yetersiz olduğunu ifade eden öğrencilerin RAE puan ortalamasının en yüksek olduğunu ancak aylık geliri tanımlama biçimi ile RAE puan ortalamaları arasında istatistiksel bir ilişki olmadığını saptamışlardır. Özkan ve Seviğ (2007) hemşirelerin ekonomik durumlarının atılgnlık puan ortalamalarını etkilediğini saptamıştır. Çalışmamızın bulgusuna ters olarak, Dinçer (2008) ebelik ve hemşirelik öğrencilerinde ve Yıldız (2006) birinci basamak sağlık hizmetinde çalışan hemşire, sağlık memuru ve ebelerle yaptığı çalışmada gelir düzeyi ile atılgnlık puanları arasında anlamlı bir fark saptamamıştır. Aylık bütçelerinin ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olan öğrencilerin atılgnlık puanlarının yüksek olması maddiyatın özgüven nedeni oluyor olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin aile içinde alınan kararlara katılmaları RAE puanlarını arttırmaktadır (Tablo 2). Adana ve ark. (2009) evdeki kararlara katılan öğrencilerin RAE puanlarının, kararlara katılmayan öğrencilere göre istatistiksel olarak yüksek olduğunu saptamışlardır. Küçük ve ark. (2008) atılgnlık puanı ile öğrencilerin aile içerisinde söz sahibi olma durumları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Özkan ve Seviğ (2007)’in çalışmasında ailede demokratik tutumla yetişmiş olduklarını belirten hemşirelerin atılgnlık düzeyleri pasif tutumla yetişmiş hemşirelerden daha yüksek olarak tes-

pit edilmiş ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bunun nedeni bu ailelerin çocuklarını önemsemeleri ve demokratik tutum sergilemeleri sonucunda öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ailenin çocuk yetiştirme tutumları, tutum ve davranışlarını etkileyen kültürel-geleneksel yaklaşımları, gizli ve açık olan aile kuralları gibi özelliklerin kişilik gelişimini etkilediği söylenebilir. Bu bulgu kendini uygun şekilde ifade etme becerilerinin ailede başlayarak öğrenilmesi gerektiği düşüncesi ile desteklenebilir

Sağlık sorunu varlığının, başarı durumunun, sınıfta kalma durumunun, aile tipinin, ebeveynlerin hayatta olma durumunun, kardeş sayısının, kaçınıcı çocuk olduğunun RAE puan ortalamasını etkilemediği bulunmuştur. Bu konu ile ilgili olarak araştırma sonuçları incelendiğinde bulgularımızı hem destekleyen hem de desteklemeyen araştırma bulgularına rastlanılmıştır. Bulgularımıza benzer şekilde Dinçer (2008) de anne babanın hayatta olma durumunun RAE puanını etkilemediğini bulmuştur. Ayrıca Dinçer ve Öztunç (2009) öğrencilerin ailenin kaçınıcı çocukları oldukları, anne babalarının sağ olup olmama durumu, babalarının meslekleri, annelerinin çalışma durumu, babalarının eğitim durumu, aile yapıları ve birlikte yaşadıkları kişiler ile RAE puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan önemli bir ilişki tespit etmemişlerdir. Adana ve ark. (2009) öğrencilerin kardeş sayıları ile RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ancak öğrencilerin cinsiyetleri, okudukları bölüm, yaşadıkları yer, kaçınıcı çocuk oldukları ve maddi durumları ile RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptamamışlardır. Kahriman (2005)'in sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı çalışmada atılganlık puan ortalamasının bir kardeşe sahip olan öğrencilerde daha yüksek olmasına rağmen, kardeş sayısı ile atılganlık puanı arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Yıldız ve İkinci'nin (2000) yaptığı çalışmada da öğrencilerin kardeş sayısı ve atılganlık puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Yıldız (2006) ilk çocuk olanların atılganlık düzeyinin düşük olduğunu tespit etmiştir.

Olguların yaş ve RAE puanları Pearson Korelasyon testi ile karşılaştırılmış ve yaş ile RAE Puanları arasında pozitif yönde ileri derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.180$; $p=0.000$). Rotheram ve Armstrong (1980) lise öğrencilerine yapılan atılganlık eğitiminin etkinliğini araştırdıkları çalışmalarında yaşla birlikte atılganlığın erkeklerde arttığını bildirmişlerdir. Eskin (2003) çalışmasında daha yaşlı öğrencilerin genç olan ergenlere göre daha atılgan olduklarını saptamıştır. Bunun nedenini de yaş arttıkça muhtemelen kişilerarası becerileri bireysel olarak öğrenme; kişilerarası ilişkilerdeki güven hissini artırması döngüsünden kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. Bireylerin diğerleriyle ilişkisinde atılgan yanıt vermesi muhtemelen bireylerin kendine güven hissini sağlamaktadır. Yaş büyüklüğünün kazanılmış tecrübe olarak atılganlık düzeyini yükselttiği ve özgüveni olumlu etkilediğini söyleyebiliriz. Bulgularımızın tersine Dinçer (2008), Yıldız (2006), Küçük ve ark. (2008) çalışmalarında yaş ile RAE puan ortalamaları arasında istatistiksel önemlilik olmadığını tespit etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmada kız öğrencilerin, İstanbul'da doğanların, geliri giderinden fazla olanların, evde alınan kararlara katılanların, kendini atılgan ve saldırgan olarak tanımlayanların RAE Puanları yüksek bulunmuştur. Sağlık sorunu varlığının, başarı durumunun, sınıfta kalma durumunun, aile tipinin, ebeveynlerin hayatta olma durumunun, kardeş sayısının, kaçınıcı çocuk olduğunun RAE puan ortalamasını etkilemediği bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda:

- Öğrencilerinin eğitiminde atılganlık eğitime yer verilmesi, atılganlık eğitiminin seçmeli ders olarak müfredat programına alınması,
- Ailelere öğrencilerin atılganlık becerilerini geliştirecek eğitimler verilmesi,
- Ekonomik durumu kötü öğrencilerin çeşitli burslarla desteklenmesi, part-time iş olanaklarının sağlanması,

- Atılganlık düzeyinin yükseltilmesinde anne eğitiminin önemi düşünüldüğünde özellikle kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesini amaçlayan projelerin geliştirilmesi,
- Hemşirelerin okul ruh sağlığı çalışmalarında atılgan öğrencilerin sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapması kendini iyi ifade edebilen ve atılgan yetişkinler oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Adana, F. (2006). Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik kavramı üzerine atılganlık eğitiminin etkisi. *Hemşirelik Dergisi*, 56: 23-32.

Adana, F. ve ark. (2009). Hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2): 51-56.

Adejumo, D. (1981). Sex differences in assertiveness among university students in Nigeria. *Journal of Social Psychology*, 113: 139-140.

Alberti, R., Emmons, M. (1998). *Atılganlık Hakkınızı Kullanın*. Çeviren: S. Katlan, 1.basım, HYB Yayıncılık., Ankara.

Alberti, B., Emmons, M. (2002). *Atılganlık: Kendinize Yatırım Yapın*. Çeviren: S. Katlan, 1.basım, HYB Yayıncılık, Ankara.

Bozkurt, E. (2010) Bireylerin iletişim sorunları ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/medergi/16.htm> (12.11.2010).

Bridges, K. R., Sanderman, R., Breukers, P., Ranchor, A., Arrindell, W. A. (1991). Sex differences in assertiveness on the U.S. version of the scale for interpersonal behavior. *Personality and Individual Differences*, 12(12): 1239-1243.

Buzlu, S. (1999). Hemşirelerde girişkenlik hakları ve beden dili. *Hemşirelik Bülteni*, 11(43-44): 337-344.

Buzlu, S., Bilgin, H. (2001). Hemşirelik öğrencilerinde girişkenlik eğitiminin değerlendirilmesi. I. Uluslararası V. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı, Nevşehir, 166-167.

Calsbeek, H., Rijken, M., Bekkers, M. J. T. M., Dekker, J., Van Berge-Henegouwen, G. P. (2006). School and leisure activities in adolescents and young adults with chronic digestive disorders: Impact of burden of disease. *International Journal of Behavioral Medicine*, 13(2): 121 – 130.

Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı*. 1. basım. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çam, O., Karaaslan, A. (2000). Öğrenci hemşirelerin girişkenlik ve kişilerarası ilişki tarzlarının eğitim süreçleri içinde longitudinal olarak incelenmesi. I. Uluslararası VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Özet Kitabı, Antalya, 165-170.

Deniz, M. E. (1997). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve kültürel farklılıklara dayalı atılganlıkları üzerinde bir atılganlık eğitimi denemesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dinçer, F. (2008). Hemşirelik ve ebeklik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Dinçer, F., Öztunç, G. (2009). Hemşirelik ve ebeklik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 16(2): 22-33.

Eskin, M. (2003). Self-reported assertiveness in swedish and turkish adolescents: A cross-cultural comparison. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44: 7-12.

Florian, V., Zernitsky-Shurka, E. (1987). The effect of culture and gender on self-reported assertive behavior. *International Journal of Psychology*, 22: 83-95.

Furnham, A. (1979). Assertiveness in three cultures: Multidimensionality and cultural differences. *Journal of Clinical Psychology*, 35: 522-527.

İnceoğlu, D., Aytar, G. (1987). Bir grup ergende atılgan davranış düzeyi araştırması. *Psikoloji Dergisi*, 6: 23-24.

Kahrıman, İ. (2005). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1): 24-32.

Karagözoğlu, Ş., Kahve, E., Koç, Ö., Adamişoğlu, D. (2008). Self esteem and assertiveness of final year Turkish university students. *Nurse Education Today*, 28(5): 641-649.

Ker-Dinçer, M. (2005). Kişilerarası iletişimde sorun çözücü bir iletişim becerisi olarak atılganlık. Gürüz, D., Temel, A. (Eds.). *İletişim Yeni Yaklaşımlar*. Nobel Basımevi, İzmir, 16-23.

Kimble, C. E., Marsh, N. B., Kiska, A. C. (1984). Sex, age, and cultural differences in self-reported assertiveness. *Psychological Reports*, 55: 419-422.

Koparan, Ş., Öztürk, F., Özkılıç, R., Şenışık, Y. (2009). An investigation of social self-efficacy expectations and assertiveness in multi-program high school students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1): 623-629.

Koroğlu, E. (2002). *Atılganlık Nedir? Güncel Psikoloji*. 1. basım, HYB Yayıncılık, Ankara, 30-33.

- Küçük, L., Buzlu, S., Can, G. (2008). Hemşirelik öğrencilerinde bir davranış biçimi olarak atılganlık düzeyi. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 16(62): 90-96.
- Niikura, R. (1999). Assertiveness among Japanese, Malaysian, Filipino, and U.S. white-collar workers. Journal of Social Psychology, 139: 690-700.
- Öner, N. (1997). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. 3. basım, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özcan, A. (1996). Hasta Hemşire İlişkisi ve İletişim. 1. basım, Saray Kitapevi, İzmir.
- Özkan, B., Seviğ, Ü. (2007). Hemşirelerin atılganlık düzeyi. Erciyes Tıp Dergisi, 29(1): 40-46.
- Rotheram, M. J., Armstrong, M. (1980). Assertiveness training with high school students. Adolescence, 15(58): 267-276.
- Stebbins, C. A., Kelly, B. R., Tolor, A., Power, M. E. (1977). Sex differences in assertiveness in college students. Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 95(2): 309-315.
- Twenge, J. M. (2001). Changes in women’s assertiveness in response to status and roles: A cross-temporal meta-analysis, 1931-1993. J Pers Soc Psychol, 81(1): 133-45.
- Üstün, B. (1995). Hemşirelerin atılganlık ve tükenmişlik düzeyleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üstün, B., Akgün, E., Partlak, N. (2005). Hemşirelikte İletişim Becerileri Öğretimi. 1.basım, Okullar Yayınevi, İzmir.
- Volcan, N. (1980). Rathus Atılganlık Envanteri geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Psikoloji Dergisi, 10: 23-25.
- Yeşilyaprak, B., Kısaç, İ. (1999). Öğretmen adaylarına uygulanan atılganlık eğitimi ve sonuçları. Mesleki Eğitim Dergisi, 1(1): 12-18.
- Yıldız, A. (2006). Birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan hemşire, ebe ve sağlık memurlarının benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yılmaz, S., Ekinci, M. (2000). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2): 1-10.
- Yılmaz, S. (2000). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yoshioka, M. (2000). Substantive differences in the assertiveness of low-income african, hispanic, and caucasian women. Journal of Psychology, 134: 243-247.
- Yörükoğlu, A. (1998). Gençlik Çağı. 10.basım, Özgür Yayınları, İstanbul.